

Comenius

CHRISTELIJKE SCHOLENGEMEENSCHAP

Veiligheid op school

*‘Goed onderwijs vereist een veilige school,
alle kinderen verdienen een veilige school’¹*

Marinus Giesing,
augustus 2015

¹ Ministerie van OC&W, toelichting bij het wetsvoorstel Veiligheid op school

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. De wet Veiligheid op school	4
2. Veiligheid, de stand van zaken binnen CSG Comenius	5
3. Pesten vraagt om een gerichte aanpak	6
4. Implicaties van de nieuwe wet	7
5. Aanbevelingen	8
Bijlagen	11
Bijlage 1: Uit: Schoolplan 2015-2019 van CSG Comenius	12
Bijlage 2: Uit het waarderingskader VO 2013	14
Bijlage 3: De Klimaatschaal	16
Bijlage 4: Van pesten naar samenwerken	17

Inleiding

Veiligheid wordt gezien als een basisvoorwaarde voor ieder mens om te kunnen opgroeien, zich te kunnen ontwikkelen en te kunnen functioneren. Derhalve wordt binnen scholen veel aandacht besteed aan dit onderwerp, waarbij wordt gefocust op het welbevinden van de leerlingen en de medewerkers.

In de laatste jaren is er hernieuwde aandacht gekomen voor het aspect van de veiligheid in het onderwijs. Een aantal incidenten in scholen in Nederland, waarbij sprake was van een ernstige vorm van pestgedrag, hebben hier in belangrijke mate aan bijgedragen.

De Inspectie stelt in het Onderwijsverslag 2013/2014, dat ruim 94 procent van de leerlingen in het VO zich veilig voelt op school; 10 à 15 procent geeft aan gedurende het schooljaar op school te worden gepest. Voor de beeldvorming: in elke klas worden gemiddeld twee leerlingen structureel gepest, soms elke dag. De Inspectie houdt toezicht op de veiligheid in de scholen op basis van de in het waarderingskader VO 2013 vermelde domeinen en indicatoren (bijlage 2).

Pesten is een ernstig maatschappelijk probleem. Met ingang van 1 augustus 2015 is hierover nieuwe wetgeving van kracht, waarin van scholen wordt gevraagd een doeltreffend veiligheidsbeleid te voeren en effectief op te treden tegen pesten. Daarvoor is een goed inzicht nodig in de veiligheids-beleving van leerlingen. De monitoring ervan wordt gezien als basis voor het opstellen en uitvoeren van beleid.

In hun Actieplan sociale veiligheid op school (2014) pleiten de PO-Raad en de VO-Raad voor de aanpak van pesten als onderdeel van een brede aanpak van sociale veiligheid, in samenwerking met relevante partijen. Gesteld kan worden, dat binnen CSG Comenius reeds de nodige maatregelen en werkwijzen functioneren ter bevordering van de veiligheid van leerlingen en medewerkers.

In deze notitie wordt geïnventariseerd welke maatregelen en werkwijzen reeds zijn genomen binnen de scholengemeenschap. Tevens worden de implicaties van de nieuwe wetgeving beschreven en worden er aanvullende maatregelen geïnitieerd.

1. De wet Veiligheid op school

De Tweede Kamer heeft eind maart 2015 een wetsvoorstel van staatssecretaris Dekker aangenomen over dit onderwerp. Hierop is door de Kamer slechts één wijziging aangebracht: het onderwerp van de wet is niet langer 'sociale veiligheid' maar 'veiligheid' op school, aangezien het ook de veiligheid op fysiek en psychisch gebied betreft. In deze notitie wordt dan ook consequent over veiligheid gesproken.

Een school kan volgens deze wet als veilig worden aangeduid 'als de psychische, sociale en fysieke veiligheid van leerlingen niet door handelingen van andere mensen wordt aangetast'. In de nieuwe wet worden scholen wettelijk verplicht om zorg te dragen voor de veiligheid op school en om pesten structureel en actief tegen te gaan. Hierbij is sprake van een aantal met elkaar samenhangende maatregelen, gericht op preventie en het afhandelen van incidenten.

De wet richt zich op de leerling; de veiligheid van medewerkers is onderdeel van Arbowetgeving.

De invoering van de wet heeft de volgende consequenties:

1. scholen voeren veiligheidsbeleid

Het gaat hierbij om een samenhangende set van maatregelen, zowel gericht op preventie als op het afhandelen van incidenten, in aansluiting op het pedagogisch beleid van de school. De school moet desgevraagd kunnen aantonen met welke interventies of programma's wordt zorg gedragen voor een veilige leeromgeving en aandacht wordt besteed aan pesten.

2. scholen beleggen het coördineren van het beleid t.a.v. het pesten bij één persoon

Deze kan leraren van dienst zijn bij het beantwoorden van vragen en kan de directie adviseren over de structurele aanpak van pesten.

3. scholen zorgen voor een laagdrempelig aanspreekpunt voor pesten, waar leerlingen en ouders bij terecht kunnen

Als leerlingen of ouders willen praten over pesten moeten ze terecht kunnen bij één persoon. In de schoolgids wordt vermeld wie deze taak uitvoert binnen de school.

4. scholen monitoren de veiligheidsbeleving van de leerlingen d.m.v. een meetinstrument, dat een actueel en representatief beeld oplevert

Beleidsontwikkeling vindt plaats op basis van inzicht in de feitelijke en de ervaren veiligheid, en het welbevinden van de leerlingen:

- hoe ervaren de leerlingen de sociale en fysieke veiligheid op school?
- hebben leerlingen te maken met aantasting van de sociale en fysieke veiligheid op school?
- hoe is het gesteld met het welbevinden van leerlingen op school?

De school maakt hiervoor gebruik van een betrouwbaar instrument; meting kan plaats vinden via Vensters voor verantwoording, waarvan de leerlingenenquête zal worden aangepast.

Verder krijgen scholen het advies om een anti-pestmethode te kiezen, die aansluit bij de pedagogische visie van de school. Er is hierbij geen sprake van een verplichting, zoals aanvankelijk de bedoeling was.

De Inspectie ziet toe op de uitvoering van het veiligheidsbeleid.

2. Veiligheid, de stand van zaken binnen CSG Comenius

Binnen de schoolorganisatie heeft het onderwerp 'veiligheid' door de jaren al veel aandacht gekregen. Dit sluit aan bij de visie en uitgangspunten van de school (zie; bijlage 1).

Binnen CSG Comenius wordt op de volgende manieren gericht aandacht besteed aan de veiligheid van de leerlingen:

- . de school hanteert een schoolveiligheidsplan;
- . de school beschikt over een uitgebreide ondersteuningsstructuur;
- . de school beschikt op elke locatie over een of meerdere Zorg- en Adviesteams (ZAT);
- . jaarlijks wordt de SAQI afgenomen in alle klassen 1 en 3;
- . tweejaarlijks wordt de leerlingenquête afgenomen in het kader van Vensters voor verantwoording;
- . de school beschikt over de mogelijkheid tot afname van een leerlingenquête over o.a. veiligheid;
- . de school beschikt over een klachtenregeling;
- . de school heeft interne contactpersonen aangesteld;
- . de school beschikt over een externe vertrouwenspersoon;
- . de school hanteert een pestprotocol;
- . de school hanteert de Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld;
- . de school hanteert een protocol Seksuele intimidatie;
- . de school voert een incidentenregistratie.

3. Pesten vraagt om een gerichte aanpak

Bij pesten gaan we uit van de volgende definitie: 'Pesten is een vorm van agressief gedrag, waarbij een persoon wordt aangevallen, vernederd of buitengesloten door één of meerdere individuen'.²

De gevolgen van pesten kunnen zeer ingrijpend zijn. Het richt vaak schade aan bij het slachtoffer, die van blijvende aard kan zijn. Deze schade kan betrekking hebben op het persoonlijk welbevinden van de persoon, maar ook op de schoolprestaties en het toekomstperspectief.

Pesten is in de meeste gevallen niet een op zichzelf staand fenomeen. Er is door onderzoek aangetoond, dat er een relatie bestaat tussen pestgedrag en schoolklimaat. Hierbij is de houding van de docent t.o.v. pestgedrag van essentieel belang.

Pesten is helaas een structureel probleem, dat tevens van alle tijden is. Veel pestgedrag doet zich voor buiten het zicht van opvoeders, en met de komst van internet en social media is het er niet gemakkelijker op geworden om er toezicht op te houden.

Pesten stopt niet bij de schoolgrens en is derhalve een probleem, dat de school niet alleen kan oplossen. Hierbij is de samenwerking met ouders en eventueel de jeugdhulpverlening een belangrijk aandachtspunt.

Doordat er nu sprake is van wetgeving op dit terrein, krijgt ook de MR van de school een taak i.r.t. de plicht van de school om zorg te dragen voor een veilig schoolklimaat.

² Ministerie van OC&W, toelichting bij het wetsvoorstel Veiligheid op school

4. Implicaties van de nieuwe wet

Met de wet krijgen schoolbesturen de verplichting zorg te dragen voor een veilige omgeving voor al hun leerlingen, waarbij aandacht wordt besteed aan pesten. Hierbij gaat het om een maximale inspanning, waarbij de overheid zich realiseert, dat er zich situaties kunnen voordoen die leerlingen als onveilig beleven, ondanks de inspanningen van een school. Het gaat erom, dat scholen aanspreekbaar zijn op hun veiligheidsbeleid en zich hierover moeten verantwoorden.

In aanvulling op de binnen CSG Comenius reeds genomen maatregelen, is een aantal aanvullende maatregelen vereist of gewenst.

1. Het beleidsterrein 'Veiligheid op school' m.b.t. de leerlingen wordt ondergebracht bij de coördinator leerlingenzorg. Dit terrein betreft ook het onderdeel 'pesten'.
2. Op elke locatie vervullen de interne contactpersonen de rol van laagdrempelig aanspreekpunt over pesten voor leerlingen en ouders.
3. De school maakt gebruik van de aangepaste versie van de leerlingenquête binnen Vensters voor verantwoording, zodra deze beschikbaar is, en neemt deze organisatiebreed af, volgens een vast afnameritme.
4. Het pestprotocol van CSG Comenius wordt geactualiseerd.
5. De docententeams worden op teamniveau getraind om hun expertise over 'pesten' te vergroten en hen in staat te stellen uitvoering te geven aan het pestprotocol van CSG Comenius.

5. Maatregelen

Binnen de schoolorganisatie worden enkele maatregelen genomen, die de veiligheid op de locaties verder kunnen versterken.

a. De Klimaatschaal

De Klimaatschaal is een genormeerde vragenlijst waarmee leerlingen kunnen aangeven welk klimaat er in een klas heerst in relatie tot elkaar en tot de leerkracht. Op basis van de meetresultaten genereert het instrument specifieke feedback en handelingssuggesties voor de docent.

Naast de leerlingversie is er ook een leerkrachtversie, waarmee de leerkracht zelf kan reflecteren op het pedagogisch klimaat in zijn klas en op zijn eigen leerkrachtvaardigheden.

Aan het gebruik van dit instrument kan het gebruik van de SIGA³ gekoppeld worden vanuit de Ondersteuningsstructuur. Dit digitale instrument gaat uit van waarneembaar gedrag waarmee leerkrachten snel en overzichtelijk aanwezige sociaal-emotionele problematiek van leerlingen signaleren en in kaart brengen.

De Klimaatschaal kan ingezet worden bij klassen die qua sociaal klimaat opvallen n.a.v. de afname van de SAQI.

Zie ook: bijlage 3.

b. Meldbutton tegen pesten

Voor leerlingen is het vaak lastig om hun houding te bepalen als ze zien of weten dat een andere leerling wordt gepest. Aan de ene kant willen ze er wel stelling tegen nemen of het melden, maar aan de andere kant zijn ze ook bang voor de mogelijke gevolgen: misschien zijn zij dan immers het volgende slachtoffer van de pester?

Om leerlingen te helpen om pestgedrag op een voor hen veilige manier te melden, introduceert Comenius voor haar leerlingen **de meldbutton tegen pesten**. Op de website van CSG Comenius, achter de inlog van de leerlingen, wordt een button geplaatst. Als hierop wordt geklikt, opent zich een formulier waarmee de leerling gesignaleerd pestgedrag binnen de school kan melden. Er wordt met deze melding zeer zorgvuldig omgegaan. Alléén de coördinator leerlingenzorg van CSG Comenius en de coördinator van de leerling, krijgen de melding onder ogen. De naam van de melder wordt nooit bekend bij de dader(s) van het gemelde pestgedrag! Vervolgens kan bekeken worden wat er precies speelt en hoe er zo snel mogelijk een eind gemaakt kan worden aan het pesten. Nogmaals, pesten hoort niet thuis op onze veilige school!

Wat te doen na een melding van pesten via de meldbutton.

1. De CL⁴ ontvangt en registreert de melding en bevestigt die bij de melder
2. De CL treedt binnen 3 werkdagen in contact met de coördinator waar de leerling onder valt en maakt een afspraak voor overleg; dit vindt plaats binnen 5 werkdagen na de melding
3. De CL bespreekt de melding met de coördinator waar de leerling onder valt en gezamenlijk wordt er een inschatting gemaakt van de eventuele inschakeling van de interne vertrouwenspersoon van de locatie
4. Gezamenlijk wordt de situatie beoordeeld en treedt onderstaand stappenplan in werking

Stappenplan:

³ Signaleringslijst voor Gedragsproblemen

⁴ CL=Coördinator Leerlingenzorg

1. Voert een gesprek met de gepeste, waarbij wordt bekeken of zij/hij sociaal gedrag vertoont, waardoor hij een gemakkelijk doelwit vormt voor pesters.
2. Voert een gesprek met de pester(s) met als doelen:
 - Confronteren;
 - mogelijke achterliggende problematiek boven tafel krijgen;
 - helderheid geven over de op te leggen sancties.
3. Organiseert zo mogelijk een gesprek tussen beide.
4. Hij adviseert zo nodig, zowel aan de pester als de gepeste, hulp op vrijwillige basis binnen de leerlingenzorg.
5. Hij nodigt de betrokken ouders afzonderlijk uit op school en informeert hen over de ontstane situatie, over de genomen stappen en de gemaakte afspraken.
6. Hij bespreekt de mogelijkheden tot hulp met de ouders.
7. Hij koppelt de informatie terug naar de mentor(en) van de leerlingen. Het gesignaleerde probleem wordt in de klas besproken – er wordt aandacht besteed aan pesten – zie ‘Hulp aan de zwijgende middengroep’; er worden initiatieven ondernomen voor het bevorderen van een positief en veilig klassenklimaat.
8. De coördinator informeert de teamleider over het verloop. Bij gebleken onoplosbaarheid van het probleem neemt de teamleider de regie in handen.
9. De uitgevoerde interventies en de gemaakte afspraken worden vastgelegd in het leerlingvolgsysteem.

Nb. Tijdens het gehele traject wordt de naam van de melder niet bekend gemaakt op de locatie.

Tijdens het gehele traject is er nauw contact over het verloop tussen de coördinator en de CL.

De coördinator leerlingenzorg vormt samen met de leerjaarcoördinatoren, eventueel aangevuld met de interne contactperso(n)en op de locatie, een werkgroep die zich in een vaste frequentie buigt over de eventueel gedane meldingen en het vervolg daarop.

c. De oplossingsgerichte benadering: van pesten naar samenwerken⁵

Inmiddels wordt erkend, dat de meeste anti-pestprojecten niet effectief zijn gebleken en zeker niet zijn vol te houden op de langere termijn. De gedachte, dat de middelen om pesten te reduceren gevonden kunnen worden in de school zelf, wint steeds meer terrein. Hierbij is het zaak te inventariseren welke al aanwezige vaardigheden en sterke punten ingezet kunnen worden in activiteiten, die de sociale samenhang en de verantwoordelijkheid binnen de school bevorderen.

De effectiviteit van anti-pestprojecten wordt vaak bepaald door te meten hoeveel minder gevallen van pesten er zijn. In die zin zou je kunnen vaststellen, dat de school het minder slecht doet ('op elke school wordt immers gepest'). Richt de school zich echter op de gewenste toekomst, dan kan het succes afgemeten worden aan een toename van wat je wilt zien gebeuren, inclusief een afname van pesten ...

De oplossingsgerichte aanpak richt zich op de toekomst, waarin de school een veilige, vriendelijke en ondersteunende omgeving is en werkt met de op school aanwezige middelen.

De kenmerken:

- 1) het beschrijven van de gewenste toekomst;
- 2) inzien wat succesvol was in het verleden: wat op school al goed werkt tegen pesten, moet niet veranderd worden;

⁵ Van pesten naar samenwerken (Young, 2009)

- 3) waarderen van aanwezige kwaliteiten: een succesvol anti-pestproject is gebaseerd op kennis, vindingrijkheid en mogelijkheden van docenten om een sociaal positieve sfeer te scheppen...;
- 4) meer doen van wat werkt: dit geeft het beste resultaat (veel beter dan het binnenhalen van bijv. een programma via een externe training).

Oplossingsgerichte gesprekken over pesten leiden de aandacht van het pesten af en zijn gericht op de gewenste toekomst. De focus gaat uit naar positieve gevoelens, het probleem laat men bewust achter zich: hoe zal de situatie eruit zien als de kwestie is opgelost? (de gewenste toekomst)

Strategieën die bewezen hebben dat ze werken in het VO:

1. het oplossingsgerichte gesprek

- de leerling is de expert als het om het eigen leven gaat;
- ieder bezit kwaliteiten en vaardigheden om het hoogst haalbare te bereiken;
- verzet is een signaal dat de strategie aangepast moet worden;
- kleine veranderingen kunnen een groot verschil betekenen.

.Hierbij worden bepaalde technieken gebruikt

- de schaalvraag;
- de wondervraag;
- complimenteren/waarderen.

Door de oplossingsgerichte benadering gaan leerlingen inzien, dat zij zelf in hun leven iets kunnen veranderen.

2. oplossingsgerichte klassencoaching

Shilts en Berg hebben een vorm van oplossingsgerichte klassencoaching ontworpen:

WOWW - Working On What Works

- positieve feedback over elke vorm van opbouwend gedrag;
- de feedback is gericht op wat goed gaat;
- de klas is actief betrokken bij wat zij graag nog beter zouden willen zien; leerlingen nemen hierin vooral zelf de verantwoordelijkheid;
- effect: plezieriger, behulpzamer gedrag, positievere relaties in de klas.

Zie ook: bijlage 4.

Bijlagen

Bijlage 1: Uit: Schoolplan 2015-2019 van CSG Comenius

3.1.2 Onze centrale doelstelling

Onze school wil bijdragen aan de vorming en ontwikkeling van leerlingen in hun omgang met elkaar. We zijn pas tevreden als we merken dat een leerling geraakt wordt door het voorbeeld van samenleven, dat de school wil geven. De Bijbel dient daarbij als uitgangspunt en inspiratie-bron. Dat betekent dat de *liefde* van en voor God en de naaste centraal staan.

Dit uit zich in:

a. de relatie tot de medemens:

- *respect* voor de ander, die wordt aanvaard en in zijn waarde gelaten;
- *betrokkenheid* bij de ander, in wie je je probeert te verplaatsen;
- *vertrouwen* in de goedheid van de ander;
- *vergevingsgezindheid*, waarbij fouten maken mag.

b. de relatie tot de schepping:

- zorgvuldige en *duurzame omgang* met de leefomgeving;
- besef van *rentmeesterschap*: de aarde is ons in bewaring gegeven.

Van iedereen wordt gevraagd om onze gedeelde waarden in de omgang met elkaar te laten blijken en ze voor te leven in de richting van leerlingen.

Comenius gelooft in de toekomst van medewerkers en leerlingen. Met ons onderwijs willen we bereiken dat elke leerling zijn talenten kan ontwikkelen. De school biedt kansen en zet in op persoonlijke begeleiding. Onze leerlingen worden kennis, vaardigheden en inzichten bijgebracht, opdat zij goed kunnen participeren in de samenleving. We stimuleren daarom onze leerlingen tot zelfstandigheid, zodat zij hun eigen keuzen in het leven kunnen maken.

Om onze identiteit handen en voeten te geven willen we werken met de metafoor van een pelgrimage. We zijn allen – leerlingen en medewerkers – als pelgrims onderweg; we ondersteunen, inspireren en helpen elkaar in de tijd dat onze levenspaden elkaar kruisen. Pelgrimscholen verbinden christelijke scholen op basis van hun inzet om met leerlingen en medewerkers bij te dragen aan een rechtvaardige, duurzame en vreedzame toekomst.

3.1.3 Pedagogische en didactische consequenties

De betekenis van de richting van de school en van de centrale doelstelling is nader uitgewerkt en omschreven in een schoolprofiel. Hierbij wordt aangesloten bij de ambities van de VO-agenda voor de komende jaren. Dit profiel ziet er als volgt uit.

Comenius wil verantwoordelijkheid nemen voor zowel

- de *onderwijskundige* opdracht aan de school: talenten van leerlingen ontwikkelen in een uitdagend leerklimaat;
- de *ethische* opdracht aan de school: opvoeding tot verantwoordelijkheid in een omgeving die gemeenschapszin bevordert.

Onderwijskundig zijn voor ons de kernbegrippen *kwaliteit*, *maatwerk* en *eigentijds onderwijs*.

Onze school wil aansluiten bij de levenservaring van leerlingen en nadrukkelijk bijdragen aan hun brede vorming. In het onderwijsproces kiezen we voor samenhang en levensecht leren. Waar dit meerwaarde heeft, wordt gewerkt aan vakkenintegratie. Bij dit alles zorgen we ervoor dat de leerling voldoende structuur wordt geboden.

Binnen een te actualiseren onderwijsverklaring, die alle medewerkers van CSG Comenius wordt gevraagd te onderschrijven, wordt onze kwalitatieve ambitie nader operationeel gemaakt. Hierin is om te beginnen sprake van actieve betrokkenheid, door middel van het gebruik van werkvormen die een eigen inbreng door leerlingen mogelijk maken. Daarbij dient een afwisseling in de toegepaste werkvormen ertoe de motivatie bij leerlingen te bevorderen en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen. In een kwalitatief goede les is dan ook actieve deelname van leerlingen herkenbaar aanwezig en worden liefst meerdere werkvormen toegepast. Het gebruik van ICT-middelen in het onderwijsleerproces wordt bevorderd om de onderwijskundige doelstellingen te behalen.

Waar mogelijk staat de leerling centraal in het onderwijsproces. We streven situaties na waarin leerlingen actief en zelfstandig leren. In toenemende mate zet CSG Comenius in op differentiatie waarbij we trachten leren op maat ('gepersonaliseerd leren') gestalte te geven. Bij de leeromgeving proberen we hiervoor in letterlijke zin ruimte te bieden en de leeromgeving eigentijds in te richten.

Wat het *ethische* aspect betreft, vinden we het op Comenius belangrijk dat leerlingen een plek in de maatschappij vinden waar ze zich thuis voelen. Daarom wordt veel energie gestoken in de omgang met elkaar. We besteden dan ook veel aandacht aan het belang van wederzijds respect en aan reflectie op wat echt belangrijk is in het leven. We zetten als school in op de verbinding met de omgeving.

Comenius hecht aan begrippen als tolerantie, acceptatie en samen leven. Binnen het vak Godsdienstige en Levensbeschouwelijke Vorming (GLV) komen dan ook alle wereldgodsdiensten aan de orde. Daarnaast is er in het onderwijsprogramma expliciet ruimte gemaakt voor sociale vaardigheden en omgang met elkaar.

Comenius hecht eveneens grote waarde aan goede contacten met leerlingen en ouders. Wij vinden de vorming van kinderen een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daarom investeren we in goede contacten met ouders en leerlingen, zowel individueel als in georganiseerd verband.

Bijlage 2: Uit het waarderingskader VO 2013

De Inspectie houdt toezicht op de veiligheid in de scholen op basis van de in het waarderingskader VO 2013 vermelde domeinen en indicatoren:

a. Domein opbrengsten, sociale opbrengsten: De sociale opbrengsten zijn van voldoende niveau gedrag van leerlingen leidt niet tot onveilige situaties op school

- leerlingen voelen zich veilig en prettig op school;
- de sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen liggen op een niveau dat mag worden verwacht

b. Domein onderwijsproces, aanbod, kwaliteitsaspect 3: De aangeboden leerstofinhouden bereiden de leerlingen voor op vervolgonderwijs en samenleving

3.7 De school heeft een specifiek aanbod om de sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen te ontwikkelen passend bij de wettelijke voorschriften

- het aanbod van de school is niet in strijd met basiswaarden van de democratische rechtsstaat;
- er is een aanbod gericht op bevordering van sociale competenties;
- er is een aanbod om maatschappelijke competenties van leerlingen te ontwikkelen. In dat aanbod is aandacht voor: de samenleving en de diversiteit daarin;
de basiswaarden van de democratische rechtsstaat;
- de school biedt een maatschappelijke stage aan, die voldoet aan de wettelijke eisen.

c. Domein schoolklimaat, Kwaliteitsaspect 5: Het schoolklimaat is ondersteunend en gericht op een brede vorming

5.1 De leraren bevorderen door hun handelen de verwerving van sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen

5.3 De school vormt een sociaal veilige gemeenschap

5.5 De school kent een op ondersteuning en begeleiding gerichte cultuur

- leerlingen zijn tevreden over de extra ondersteuning en begeleiding die zij (kunnen) krijgen;
- de leraar/mentor bespreekt regelmatig met de leerling diens welbevinden en de voortgang in het onderwijsleerproces

d. Domein Ondersteuning en begeleiding, Kwaliteitsaspect 9: De school biedt effectief aanvullend onderwijs en ondersteuning aan leerlingen die dat nodig hebben

9.1 De school volgt systematisch de vorderingen van de leerlingen aan de hand van genormeerde toetsen.

- de school volgt de sociaal-emotionele ontwikkeling;
- de school heeft een systeem waarin ontwikkelingen van leerlingen over de leerjaren heen worden bijgehouden en gevolgd.

9.2 De school bepaalt wat de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte is van individuele of groepen leerlingen.

- de school benoemt de leemtes in de sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen met ondersteuningsbehoeften;
- de school bepaalt per leerling of groepen leerlingen (door aanvullende diagnostiek) welk extra aanbod nodig is;
- de school bepaalt per leerling of groepen leerlingen (door aanvullende diagnostiek) wat hun ondersteunings- en instructiebehoefte is;
- de school bepaalt per leerling of groepen leerlingen (door aanvullende diagnostiek) welke sociaal-emotionele begeleiding nodig is;

9.4 De school voert de ondersteuning planmatig uit.

- er zijn maatregelen getroffen (bijvoorbeeld verlenging leertijd, remedialteaching, hulpklassen, faalangsttrainingen) voor zowel cognitieve als sociaal-emotionele ondersteuning voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben;
- de school voert die maatregelen uit;
- de school evalueert de effectiviteit van de genomen maatregelen en past de geboden ondersteuning aan.

Bijlage 3: De Klimaatschaal

De Klimaatschaal is een genormeerde vragenlijst waarmee leerlingen kunnen aangeven welk klimaat er in hun klas heerst in relatie tot elkaar en tot de leerkracht. Op basis van de meetresultaten genereert het instrument specifieke feedback en handelingssuggesties voor de docent.

Naast de leerlingversie is er ook een leerkrachtversie, waarmee de leerkracht zelf kan reflecteren op het pedagogisch klimaat in zijn klas en op zijn eigen leerkrachtvaardigheden.

De Klimaatschaal bestaat uit een algemeen gedeelte (16 vragen) over de klas of groep waarin een leerling zit en een specifiek gedeelte (17 vragen) over een specifieke leerkracht. Het leerkracht-specifieke deel kan voor meerdere leerkrachten worden ingevuld.

De Klimaatschaal is geschikt voor de midden- en bovenbouw van het basisonderwijs, het gehele voortgezet onderwijs en het speciaal onderwijs. Sinds september 2012 is er ook een versie die geschikt is voor afname in het MBO en HBO. Voor leerlingen met leesproblemen is er de mogelijkheid dat de vragen voorgelezen worden.

In het algemene deel van de vragenlijst komen stellingen voor als: “In deze klas gaan leerlingen leuk met elkaar om”, of “In deze klas worden leerlingen gepest”. Voorbeeldstellingen uit het specifieke deel zijn “Ik vind de lessen bij deze leerkracht rommelig verlopen” of “Deze leraar laat het duidelijk merken als je iets goeds hebt gedaan”. Bij elke stelling zijn er vier antwoordmogelijkheden:

(1) bijna nooit, (2) soms, (3) regelmatig en (4) vaak.

De scores worden gecategoriseerd in de volgende clusters:

- * Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties;
- * Sfeer in de klas;
- * Orde in de klas;
- * Kwaliteit van de interactie leerkracht – leerlingen.

De Klimaatschaal leent zich voor het maken van klassenanalyses en schoolanalyses. Hiermee krijgt de directie een beeld van wat de leerlingen in het algemeen vinden van het pedagogisch klimaat in de klassen (kwaliteit onderlinge leerlingrelaties, sfeer en veiligheid) en van de algemene leerkrachtvaardigheden op gebied van orde en de kwaliteit van de interactie van de leerkracht met de leerlingen. Deze analyses zijn eventueel te gebruiken t.b.v. de Onderwijsinspectie.

Bijlage 4: Van pesten naar samenwerken – een oplossingsgerichte aanpak bij pestgedrag op school

Galloway en Roland (2004) hebben ingezet op het verbeteren van de kwaliteit van het lesgeven en leren, omdat zij twijfelden aan de effectiviteit van anti-pestprogramma's. Zij stelden hierbij, dat het accent op het lesgeven moet liggen en niet op het bestrijden van het pesten. Juist het bevorderen van het samenwerken en het verbeteren van de onderlinge relaties in de klas leidde impliciet tot een afname van het pesten. Succesvol lesgeven en leren kan pesten verminderen zonder dat er expliciet aandacht aan besteed hoeft te worden.

Onderzochte situatie: anti-pestproject met 92 interventies (oplossingsgerichte gesprekscycli): hiervan waren er 85 (92%) succesvol. Het gemiddelde aantal gesprekken bedroeg 3,4.

Deze interventie vindt plaats naast de maatregelen die de school dient te nemen tegen het pesten. Immers, misdraging heeft consequenties - het is belangrijk dat leerlingen dat weten en ervaren.

Ook met de dader van pestgedrag kan de oplossingsgerichte benadering gehanteerd worden.